

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Rizikové chování žáků druhého stupně Základní školy
Hluboká nad Vltavou**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE

Autor: Pavel Lacika

Vedoucí práce: PhDr. Martina Hrušková, Ph.D.

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci „Rizikové chování žáků druhého stupně Základní školy Hluboká nad Vltavou“ jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 26. dubna 2021

.....

podpis

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval vedoucí bakalářské práce, paní PhDr. Martině Hruškové, Ph.D. za odborné vedení a rady během zpracování.

Děkuji také žákům za aktivní přístup a poskytnuté informace, bez kterých by práce nemohla být zpracována.

Rizikové chování žáků druhého stupně Základní školy Hluboká nad Vltavou

Abstrakt

Období dospívání je období zásadních změn jak v organismu samotného jedince, tak i v jeho vyvíjející se osobnosti. Cílem práce je zjistit výskyt a eventuální proměny rizikového chování žáků 6. a 9. tříd Základní školy Hluboké nad Vltavou. Dalším zájmem v práci je zjistit, zdali se četnost rizikového chování žáků zvyšuje v souvislosti s přibývajícím věkem. Práce se také zaměřuje na míru konzumace energetických nápojů u dospívajících studentů a její souvislost s dobou strávenou u PC, resp. tabletu.

K dosažení cíle je použita kvantitativní výzkumná strategie, metoda dotazování a technika vlastního dotazníku. V dotazníku jsou použity uzavřené otázky s možností výběru konkrétních položek v odpovědích a polouzavřené otázky, které umožňují kromě nabídnutých variant odpovědi i jejich doplnění. Celkem bylo dotázáno 82 respondentů, z toho bylo 47 dívek a 35 chlapců. Vzhledem k právě probíhající pandemii Covid 19 bylo zvoleno dotazníkové šetření v elektronické podobě. Respondenti byli tedy osloveni skrze třídní učitele, kteří jim přes komunikační prostředky poslali odkaz na dotazník. Odpovědi jsou zpracované a vyhodnocené statistickou metodou pomocí grafů a tabulek. Testování hypotéz proběhlo pomocí kontingenční tabulky pomocí chí-kvadrát testu nezávislosti. Pro ověření hypotéz byly použity 2x2 kontingenční tabulky pomocí chí-kvadrát testu nezávislosti, popř. v případě nízkých četností v některých buňkách kontingenční tabulky pomocí Fisherova přesného testu. Závislosti dvou ordinálních proměnných, doby strávené u PC a frekvence pití energy drinků, byla testována pomocí testu nezávislosti založeném na Spearmanově korelačním koeficientu. Všechny výpočty byly provedeny v programu TIBCO STATISTICA 13. Stanovené hypotézy se potvrdily.

V diskusi jsou zjištěné výsledky z výzkumu shrnuty a porovnány s literaturou, která se problematikou rizikového chování zabývá. V závěru práce je uvedeno, jaký přínos může tato bakalářská práce mít, a i možné řešení např. zlepšení školních programů primární prevence.

Klíčová slova: rizikové chování; starší školní věk; návykové látky; závislost; prevence

Risk Behavior of Pupils in the Second Grade of the Hluboká nad Vltavou Primary School

Abstract

The period of adolescence is a period of fundamental changes in the organism of the individual person and also in human's developing personality. The aim of this work is to determine the occurrence and also possible changes in risky behaviour of pupils in the 6th and 9th grades of the Hluboká NAD Vltavou Primary School. Next aim of the work is to find out whether the frequency of risky behaviour of students rises with increasing age. The work also focuses on the level of energy drinks consumption among adolescent students and the relationship of this consumption with the time spent at the PC, respectively tablet.

To achieve the goal, a quantitative research strategy, a questioning method and the technique of questionnaire are used. The questionnaire uses closed questions with the possibility of selecting specific items in the answers and semi-closed questions. The semi-closed questions allow completion of offered answer. A total of 82 respondents were interviewed, 47 girls and 35 boys. Due to the ongoing Covid 19 pandemic an electronic questionnaire survey was chosen. The respondents were therefore addressed by their class teachers who sent them an electronic link to the questionnaire via means of communication. The answers are processed and evaluated by a statistical method using graphs and tables. The hypotheses were tested by a contingency table using the Chi-square test of independence. The hypotheses were verified by 2x2 contingency tables using the Chi-square test of independence. In the case of low frequencies in some PivotTable cells, Fisher's exact test was used. The dependences of the two ordinal variables (the time spent at the PC and the frequency of drinking energy drinks) were tested using an independence test based on the Spearman correlation coefficient. All calculations were performed in the TIBCO STATISTICA 13 program. The established hypotheses were confirmed.

The results of the research are summarized in the part discussion and they are compared with the facts shown in the literature that deals with risky behaviour issues. At the end of the thesis possible benefits of this bachelor's work are stated as well as possible solutions- such as the improvement of school programs for primary prevention.

Key words

risky behavior; older school age; addictive substances; addiction; prevention

Obsah

1	TEORETICKÁ ČÁST	9
1.1	Období puberty a dospívání	9
1.2	Rizikové chování.....	10
1.2.1	Příčiny vzniku rizikového chování.....	10
1.2.2	Typy rizikového chování.....	12
1.3	Návykové látky a závislosti u dospívajících	13
1.3.1	Zneužívání návykových látek	14
1.3.2	Počítače a internet	15
1.3.3	Energetické nápoje.....	16
1.4	Vliv rodiny	17
1.5	Prevence rizikového chování dětí a dospívajících	17
1.5.1	Nízkoprahové kluby	19
2	PRAKTICKÁ ČÁST	21
2.1	Cíl výzkumu	21
2.2	Hypotézy	21
3	METODIKA.....	22
3.1	Metody a techniky sběru dat	22
3.2	Charakteristika výzkumného souboru.....	22
3.3	Etika výzkumu	23
4	VÝSLEDKY.....	24
4.1	Výsledky z dotazníkového šetření na ZŠ Hluboká nad Vltavou.....	24
4.2	Statistické vyhodnocení dat ve vztahu k hypotézám.....	32
4.2.1	Testování hypotéz	32
5	DISKUZE	37
6	ZÁVĚR.....	41
7	SEZNAM LITERATURY.....	42
8	SEZNAM PŘÍLOH	46
8.1	Příloha 1 – Dotazník.....	46
8.2	Příloha 2 – Informační souhlas	49
8.3	Seznam zkratk	51

Úvod

Jako téma bakalářské práce jsem si vybral: „Rizikové chování žáků druhého stupně Základní školy Hluboká nad Vltavou“. Myslím si, že jde o obsáhlé téma, které mě osobně zaujalo už během studia. Povoláním jsem policista, takže se dostávám často do situací, kdy rizikové chování u dětí musím řešit.

Rozhodl jsem se, že svou pozornost věnuji konkrétně žákům 6. a 9 tříd na výše zmíněné základní škole, kde můj výzkum vedení školy předem schválilo. Téma je také velmi aktuální, protože se o návykových látkách a jejich užívání dětmi v pubertálním věku častěji diskutuje. Jde o celosvětovou záležitost, a to možná proto, že jsou drogy a alkohol mnohem více dostupné. Je samozřejmé, že se problém týká celé populace a věk závislých osob s tím úplně nesouvisí. Ovšem skutečnost, že se i studenti základních škol mohou osobně potkat s návykovými látkami všeho druhu a mají šanci s nimi mít tak brzy osobní zkušenost, vidím jako velkou věc.

První, teoretická část práce se zaměřuje hlavně na vysvětlení základních pojmů spojených s tímto tématem. Zaměřím se na věkové období žáků na druhém stupni základní školy. Jde o důležité období každého dítěte. Osobnost se stále tvoří a dále vyvíjí. Ne nadarmo se říká „Co se v mládí naučíš, ve staří, jak když najdeš“. Na druhou stranu, děti v tomto věku jsou velmi ovlivnitelní, což může rodičům a učitelům znesnadňovat tento boj. V druhé kapitole se věnuji pojmu rizikové chování. Zmiňuji možné příčiny, druhy a následky rizikového chování u dospívajících. Ve třetí kapitole si přiblížíme návykové problémy dětí ve starším školním věku. Část práce věnuji i energetickým nápojům, a jaký má dopad jejich častá konzumace na čas strávený u počítače, který je už i tak dávno za pomyslnou horní hranicí. Protože počítače, mobily a virtuální svět jsou bohužel v dnešní době upřednostňovány a více méně si bez nich jen málokdo umí představit život. Závěr teoretické práce je věnován prevenci a také roli sociálních pracovníků.

Praktická část práce se zabývá dvěma hypotézami. Zkoumám četnost rizikového chování v souvislosti s věkem žáků a také míru konzumace energetických nápojů související s dobou strávenou u PC. K tomu použiji vlastní dotazník, který mi žáci 6. a 9. tříd vyplní. Následně otázky vyhodnotím a v závěru uvedu skutečnosti, ke kterým jsem se díky psaní práce dostal. Doufám, že práce pomůže zjistit současný stav a výsledek pak pomůže ke zlepšení primární prevence.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 *Období puberty a dospívání*

Tématem bakalářské práce je rizikové chování žáků na druhém stupni základní školy. S ohledem na druhý stupeň základních škol se práce zaměřuje na období staršího školního věku. V tomto období dochází u dospívajících k mnoha změnám, které někteří snášejí lépe či hůře. S dospíváním jsou patrné změny tělesné i emoční.

Jak uvádí Vágnerová, tělesné změny mohou u dospívajících způsobovat soubor nepříjemných podnětů. Děje se tak převážně u jedinců, kteří na sobě začnou sledovat změny o něco dříve než jejich vrstevníci. Ranější dospívání hůře snášejí spíše dívky. Jejich puberta začíná v průměru dříve než u chlapců. Tělesná změna pro některé jedince představuje jakousi ztrátu jistoty. Příkladem může být vyspělá dívka, která nosí volné oblečení proto, aby skryla své poprsí. Rodiče se začínají obávat u dospívajících dětí o předčasnou sexuální aktivitu. Jejich reakce může u dětí vyvolat pocit negativního hodnocení jejich nadměrné vyspělosti a způsobit tak následné problémy v chování dítěte (Vágnerová, 2012).

Pro dospívající jedince představuje podle Horta sexualita významnou zkušenost. V tomto období dochází k prohloubené integraci pohlavní identity a objektivní preference. Masturbace je normálním projevem, avšak dříve s ní začínají chlapci. Masturbování s sebou přináší různé fantazie, z kterých může vyplynout pocit viny anebo případné psychické konflikty. První sexuální a erotické zkušenosti získávají dospívající ve věku 14–16 let, avšak první sexuální styk bývá průměrně kolem 17 roku života. V tomto věku proto musí být kladen důraz na sexuální výchovu, za účelem prevence pohlavních nemocí a nechtěného těhotenství. Za rizikové chování se v této sféře považuje prostituce, nebo prodávání se na internetu (Hort, 2008).

Podle Matějčka je v tomto období typická častá proměnlivost nálad, podrážděnost a rostoucí impulzivita. Do toho všeho naopak klesá schopnost sebeovládání, z čehož vznikají mezilidské konflikty a kritika autorit, které dospívající jedinec odmítá přijímat a respektovat. Starší školní věk zabírá časový úsek zhruba od dvanácti do patnácti let a jedinec v tu dobu prochází v podstatě obdobím puberty. Puberta je považována za období plné konfliktů, bouří a krizí.

Ačkoli slovo puberta zní rodičům jako hrozba, není třeba se jí přehnaně obávat. Ve srovnání s krizemi ve školním životě mladších dětí je z poradenského hlediska podstatně méně intenzivní (Matějček, 1991).

Matějček ve své publikaci uvádí, že dítě v tomto období rozumí pojmům příčiny a následky a z jevů které pozoruje, dovede utvořit nějaký závěr. Dovede kriticky uvažovat, soudit a hodnotit různé situace. Chybí mu však životní zkušenosti a dostatek znalostí, takže některé jeho výsledky mohou být očividně nesprávné. Z dospělého hlediska mohou být úsudky dospívajících dětí ukvapené a nepodložené – tedy pro nás často směšné. Ale pozor, skutečný posměšek může mladistvého hluboce urazit a zranit. Už v období středním školním věku se objevuje schopnost uvědomovat si a sledovat své vlastní duševní prožitky. Dítě se začíná ptát samo sebe, proč lidé jednají právě tak a ne jinak. Na pubertu svých dětí bychom měli být připraveni s klidem a vyrovnaností. Předpokladem pro klidné přečkání tohoto období je především harmonická rodina (Matějček, 1998).

Cenková a Langrová uvádí, že disharmonie v rodině je asi to nejhorší, co může děti potkat. Jsou svědky ustavičných hádek a neúcty rodičů mezi sebou. V takovém prostředí touží puberták jen po jednom – utéct. Je prokázáno, že v disharmonických rodinách mívají děti horší školní prospěch. Postupně vše směřuje k citové deprivaci dítěte a dalším větším problémům. S takovými rodinami je potom velmi těžká práce. Často si rodiče neuvědomují, že bude pro jejich dítě lepší, když se rozvedou a budou oba v pohodě, než když se snaží svazek kvůli dítěti udržet. Nejhorší situací je, když dítě funguje jako prostředek k ubližování tomu druhému (Cenková, Langrová, 2010).

1.2 Rizikové chování

1.2.1 Příčiny vzniku rizikového chování

Rizikové chování, jako například zneužívání návykových látek, častá konzumace alkoholu, nechráněný pohlavní styk, bezohledná jízda nebo extrémní sporty, jsou považovány za potenciální hrozbu pro naše zdraví nebo nás může také přímo ohrozit na životě. Ačkoli většina jedinců má schopnost si uvědomovat rizika, nemusí se vždy rozhodnout správně, a tak se snadno dostanou do rizikové situace (Taubman – Ben-Ari, Skvirsky, © 2019).

Hrušková a kol. ve své publikaci popisuje rozdělení rizikového chování podle Gullone a Robinson do čtyř skupin: chování orientované na hledání vzrušení, nezodpovědné chování, rebelii a antisociální rizikové chování (Hrušková, Mrhálek, © 2018).

Rizikové chování je v období dospívání široce zkoumaný pojem v sociální i vývojové psychologii. Často se také používá pojem jako delikvence anebo problémové chování. Nejčastěji se používá pojem delikvence, protože tou se označuje nejčastěji kriminalita mládeže. Rizikové chování je komplexní pojem a tímto tématem se zabývá několik oborů. Je to chování, které přímo nebo nepřímo ústí ve zdravotní nebo psychosociální poškození jedince, jiných osob, prostředí nebo majetku (Sobotková, 2014).

Rizikové chování dospívajícího může vést k činnostem, které mohou způsobit fyzickou nebo duševní újmu, například neúmyslné zranění. Ačkoli jsou tyto činnosti často sporadické, a včas se nerozpozná vzorec rizikového chování, který by se následně monitoroval, mohou být vážně narušeny rodinné a sociální vazby jedince (Bozzini et al., © 2020).

Mezi možné příčiny podle výše uvedených informací patří především nedostatek životních zkušeností. Svou roli sehrává také neschopnost dospívajícího správně reagovat na podněty, což následně souvisí s častými chybami.

Šalamounová rozděluje příčiny na vnitřní a vnější. Vnitřní faktory souvisí přímo s osobností dítěte. Řadí se sem faktory biologické, psychologické nebo fyziologické. Pro představu mluvíme například o dědičnosti či některých onemocněních nervové soustavy. Sociální faktory spadají mezi takzvané faktory vnější. Jde o sociální prostředí a jeho vliv na dítě, které v něm žije. Opět je nutné zmínit disfunkční rodinu, která dítěti neposkytuje dostatečnou pozornost, kontrolu a pocit bezpečí a jistoty. Vzniká tím problém zvaný citová deprivace, která může mít za následek vyhledávání nevhodných part mezi vrstevníky anebo únik k drogám. Mezi další možnou příčinou rizikového chování u mladistvých patří v dnešní mediální době negativní vliv médií. Ze všech možných médií u dětí vítězí televize. Televize ukazuje dětem spoustu násilí, a to jak toho skutečného, tak i fiktivního. Mnohé studie dokládají, že televize posiluje agresivitu již u malých dětí. (Šalamounová, 2007).

Prevenční programy by se měly zabývat všemi formami závislostí, a to samostatně nebo v kombinaci, včetně užívání legálních drog (alkohol, cigarety) nezletilými osobami (Robertson et al., 2004).

1.2.2 Typy rizikového chování

Sobotková a kol. tvrdí, že dospívající se nacházejí v nejasně definovaném období. Ostatní se na ně nedívají jako na děti a ani jako na dospělé. V tomto složitém období se formuje identita, utváření vztahů s vrstevníky a je běžné zkoumání reakcí a limitů u autorit. Také je typické sebezpozorování a experimentování všeho druhu, které je často spojeno s velmi nebezpečnými a fyzicky náročnými kroky. Jedinec má před sebou hned několik výzev. Snaží se napodobovat chování dospělých, což nemusí mít vždy pozitivní dopad, protože občas je obklopen lidmi, kteří mu nejsou tím správným vzorem. Za pozitivní následek napodobování dospělých se považuje, že se dospívající učí přebírat postupně za sebe a své chování zodpovědnost. Na druhou stranu však chtějí dosáhnout odlišení, a to především od rodičů. Je to typické chování, které může vést ke skupinovému rizikovému chování, například v podobě skupinového kouření, nebo pouličních rvaček. Za další znak staršího školního věku je považována snaha o dosažení autonomie. To znamená vymanit se ze závislosti na komkoliv. Jedinec demonstruje ostatním, že je schopen rozhodovat nezávisle a bez vlivů dospělých. Z toho může vyústit rizikové chování jako například užívání drog nebo chození za školu. Dalším důležitým prvkem je potřeba komunikace. U některých adolescentů vzniká rizikové chování za účelem povzbuzení komunikace (Sobotková a kol., 2014).

Zahraniční výzkum prokázal, že zejména u chlapců může přítomnost vrstevníků zvýšit chůtí zapojit se do nějakého rizikového chování, a to právě proto, aby si zvýšili u vrstevníků obdiv a popularitu (Newman, © 2020).

Podle Vágnerové se rizikové chování u mladistvých dělí na neagresivní a agresivní porušování sociálních norem. Mezi oběma formami neexistuje přesná hranice, a proto se mohou v některých případech prolínat. Agresivní poruchy chování se považují za závažnější, neboť omezují práva ostatních. Mezi neagresivní formy se řadí lhaní, záškoláctví nebo krádeže. Lhaní bohužel není zatím v dnešní době vnímáno jako rizikové chování, avšak tím všechno zlé začíná. Dítě ve školním věku je už dávno schopno odlišit co je pravda, a ví, že lhát se nemá.

Lži, které jsou zaměřené na poškození jiné osoby se nedají považovat za obranu v nouzi. Někdy se stává z ustavičného lhaní trvalý osobnostní rys. Za záškoláctvím často stojí touha po dobrodružství anebo může souviset s poruchami učení. Školák se tak vyhýbá pro něj nepříjemným situacím ve škole (Vágnerová, 2012).

1.3 Návykové látky a závislosti u dospívajících

Trestní zákoník v §130 vykládá pojem návyková látka takto: „*Návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.*“ (Zákon č. 40/2009 Sb.) Problematika týkající se zneužívání návykových látek je v České republice velmi rozsáhlá. Problému nepomáhá fakt, že se k návykovým látkám dostávají děti v čím dál tím více mladšího věku. Situaci ovlivňuje také negativní vliv médií, které jsou dnes velkou součástí životů dětí. Podceňuje se také prevence ve společnosti i rodinách.

Užívání psychoaktivních látek je univerzálním lidským kulturním chováním zaznamenaným již od počátku lidské existence (Mueller, Langdon, 2010).

S pojmem návykové látky se úzce pojí také pojem závislost. Nešpor závislost vysvětluje jako: „*Syndrom závislosti je skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Centrální popisnou charakteristikou syndromu závislosti je touha (často silná, někdy přemáhající) brát psychoaktivní látky (které mohou, avšak nemusí být lékařsky předepsány), alkohol nebo tabák. Návrat k užívání látky po období absence často vede k rychlejšímu znovuoobnovení jiných rysů syndromu, než je tomu u jedinců, u nichž se závislost nevyskytuje.*“ (Nešpor, 2011, s. 9)

Závislostí existuje hned několik. Řadí se sem například patologické hráčství, zneužívání návykových látek, počítače a internet, závislost na sexu, na práci anebo také patologické nakupování. Práce se však zaměřuje na nejčastější závislosti a problémy u dětí a dospívajících. Těmi jsou:

- zneužívání návykových látek,
- počítače/internet a
- časté užívání energetických nápojů.

1.3.1 Zneužívání návykových látek

Nešpor ve své knize poukazuje na to, že oproti dospělým se závislost na návykových látkách u dětí a dospívajících tvoří podstatně rychleji. Kvůli nižší toleranci zde hrozí vyšší riziko otrav. Tomu také nepříspěvá jejich sklon k riskování a menší zkušenosti, které jsou v dospívání běžné. Za nejčastější příčiny smrti u dětí a dospívajících jsou považovány hlavně těžké úrazy a otravy. Děti, které jsou závislé na užívání návykových látek patrně oproti svým vrstevníkům zaostávají ve vzdělávacích a sociálních dovednostech. Problémy v různých oblastech života jsou často spojené i s pouhým experimentováním. Děti a dospívající mají větší potřebu a tendenci zkoušet širší spektrum návykových látek a přecházet od jedné ke druhé, při nejhorším užívat hned několik návykových látek současně (Nešpor, 2011).

V současné době existuje rozsáhlá základna výzkumných poznatků, které popisují faktory spojené s problémem užívání návykových látek. Zneužívání drog je velmi častým a hlavním problémem souvisejícím následně se zdravotními a sociálními dopady. Iniciativa zneužívání drog v raném dospívání má za následek pokračování užívání drog v dospělosti (Balamurugan, © 2018).

Tabák, alkohol a marihuana jsou látky, pro které se používá pojem „průchozí droga“. Jde o látky, které tvoří předstupeň k užívání jiných, ještě nebezpečnějších drog. Podle studií se ještě před přechodem od alkoholu a tabáku u dospívajících může spotřeba těchto látek zvýšit. Nárůst spotřeby alkoholu a tabáku může být tedy varovnou známkou přechodu k tvrdším drogám (Nešpor, 2011).

„Užívání drog mezi školáky je ovlivněno celou řadou faktorů, přičemž se stále zvyšuje množství poznatků o tom, které preventivní protidrogové strategie jsou ve školním prostředí účinné. V posledních letech věnuje národní i mezinárodní výzkum značnou pozornost identifikaci rizikových a ochranných faktorů, souvisejících s rozvojem řady potenciálně škodlivých typů chování mezi dospívajícími, včetně užívání drog.“ (Roche, 2008, s.118)

1.3.2 Počítače a internet

Internet a mobilní technologie poskytly nové způsoby, jak se dospívající mohou k rizikovému chování přiblížit (Cash, Schwab-Reese, © 2020).

Nadměrná pozornost věnována internetu s sebou přináší určitá rizika. Tento problém může souviset např. s workoholismem, to se však nedá tvrdit u dětí a dospívajících. Školáci tráví čas na počítači především za účelem zábavy a zahnání nudy. Pro děti jsou zejména rizikové počítačové hry. Z občasného a kontrolovaného zahánění nudy se můžeme velmi rychle dostat k závislosti. Ta následně souvisí se zanedbáváním školy a zaostáváním v sociálních dovednostech. Mimo jiné vzniká riziko poškození pohybového systému, protože čas prosezený u počítače utíká velmi rychle. Děti, které tráví u PC více času, než by bylo zdrávo, jsou více unavené, a proto se u nich začne vyskytovat lenost. Takové dítě se raději přesune ze židle od PC na postel, k televizi, než aby šlo ven a provádělo něco zábavného a aktivního se svými vrstevníky. Za další riziko se považuje obsažený prvek násilí ve hrách. Žáci ztrácí kontakt s realitou a přenáší virtuální život, často plný násilí, do toho reálného (Nešpor, 2011).

Považuji za nutné se zde zmínit i o modrém světle a jeho negativním dopadu na lidský organismus. Hlavním zdrojem modrého světla je slunce, avšak hned za ním se řadí na druhé místo digitální obrazovky. Toto záření je pro lidi prospěšné pouze přes den, v noci na nás působí rušivě, a proto u dětí může nastat problém s nespavostí, díky úbytku hormonu melatonin. Z dlouhodobého hlediska má však modré světlo negativní dopad především na náš zrak, což si většina dospívajících bohužel vůbec neuvědomuje (Horáková, © 2016).

V současné době nenapomáhá problému extrémně rychlý vývoj elektroniky. Většina dětí vlastní svůj „chytrý telefon“, na kterém je možné provádět při každé možné chvíli veškeré aktivity jako tomu je u počítačů. Navíc mobil u sebe mají takřka nonstop, což se o počítači říct nedá.

1.3.3 Energetické nápoje

Petr se ve svém článku zmiňuje, že se závislostí na PC a internetu velmi úzce souvisí zvýšený přísun energetických nápojů. A to převážně u dětí. Pokud potřebuje nakopnout dospělý člověk, dá si jeden, dva, možná tři šálky kávy, která však dětem většinou moc nechutná. Pro ně je tu jiná varianta, bohužel mnohem škodlivější.

Energetické nápoje jsou zvláště rizikové pro dospívající. Riziko má i samotná intoxikace kofeinem. To ohrožuje srdce samo o sobě, a zvláště v kombinaci se stimulačními drogami nebo alkoholem. Vysoký obsah kofeinu vede k poruchám spánku a někdy i k úzkostným stavům. Dalším rizikem je vysoký podíl nezdravých cukrů a sladidel, které zapříčiňují spolu s neaktivním životem následný stav nadváhy či obezity (Petr, © 2017).

Janovská uvádí, že turín, kofein a další povzbuzující látky tělu ve skutečnosti energii nedodávají, pouze tělo stimulují k vyšším výkonům. Dochází k potlačení příznaků únavy, které vyvolávají klam přísunu energie, ale reálně bičují tělo k takovému výkonu, kterého by bez požití energetického nápoje nebylo možné dosáhnout. Z dlouhodobějšího hlediska užívání energetických nápojů vede k destruktivním dopadům na lidský, zejména dětský organismus (Janovská, © 2019).

Dle mého názoru často dochází k vypěstování závislosti na energetických nápojích u dětí a dospívajících, protože mnozí rodiče dětí dnes nevidí energetické nápoje jako nic špatného a energetické nápoje plně tolerují nebo je dokonce i dětem kupují. Tento fakt vede k stále větší oblíbenosti a konzumaci energetických nápojů mezi dětmi. Nelze podle mého názoru vinit pouze rodiče, ale je třeba poukázat i na společnost, a to zejména na medializaci formou komerčních reklam. Vnímám tuto situaci v současné době jako stále se zhoršující, kdy jediným východiskem je kladení důrazu na větší informovanost široké veřejnosti na škodlivost energetických nápojů.

1.4 Vliv rodiny

Nešpor uvádí, že na úrovni rodiny lze často vysledovat řadu protektivních, ale i rizikových faktorů. Jinak řečeno, rodina se přímo či nepřímo podílí na vzniku a rozvoji závislostí. Stejně tak tomu může ale předcházet anebo pomoci v případě překonávání návykového problému. Výskyt jakéhokoliv návykového problému u rodičů zvyšuje riziko návykového problému u dětí. Vlivem také může být nedostatek času na dítě, a to přesně v časném dětství. Dítěti je věnováno málo pozornosti, péče a nedostatečného dohledu. Naopak, nesoustavný dohled a přehnaná přísnost s sebou také nepřináší ovoce. Rodiče by neměli od dítěte očekávat příliš málo ani moc. Záleží také na duševním a společenském fungování rodičů, kteří jsou pro dítě ve vývinu vzorem. Mezi ty ochranné činitele na úrovni rodiny patří například jasná pravidla chování, spolupráce rodičů, pozitivní hodnoty a duševní zdraví obou rodičů. Primárním činitelem je zajištění ochrany, bezpečí a přiměřené uspokojování potřeb dítěte (Nešpor, 2011).

Matějček tvrdí, že rodiče si většinou dost jasně neuvědomují, že jejich dítě nemůže žít pod ochranným vedením věčně. Je nemožné, neustále výchovou zasahovat do toho, co je dobré a co nikoliv. Takový cíl výchovy není reálný. Dítě závislé až příliš na rodičích následně doplácí na to, že jim nebylo dovoleno a umožněno vospět a osamostatnit se. Ve svých postojích, zájmech a vztazích zůstávají nadále dětmi. Dítě musí být připraveno na to, že jednou zcela samo vykročí do světa. Bude muset samo pracovat, napravovat své chyby, představovat několik rolí najednou a jednou bude mít také svou rodinu a děti, které bude muset vychovávat. Jinak řečeno, bude muset mít určitou morálku a svědomí, bez kterých se v životě neobejde. Odměňování a trestání tedy nepůsobí jen okamžitě tím, že zastavuje nevhodné chování a povzbuzuje to vhodné, ale přispívá k vytváření dlouhodobějších postojů k zásadám, ideálům a normám. Bohužel se velmi často stává, že se dospívající jedinec odcizí. Vina bývá zpravidla v neupřímných lidech, kteří se pohybují kolem něho. Dítě je už schopno rozeznat rozdíly mezi ideálem a skutečností (Matějček, 2015).

1.5 Prevence rizikového chování dětí a dospívajících

Slovo prevence se odvozuje z latinské předpony *pre-* (před) a slovního kořene slovesa *veni* (chodit, přicházet), z toho odvozeno *prevence* = předcházení. Tento pojem existuje s podobným významem ve všech světových jazycích (Votava, 2019).

Pro Hartla a Hartlovou pojem prevence znamená „předcházení nežádoucím jevům, nehodám, úrazům, nemocem“. Oba autoři se shodli na tom, že proces předcházení vzniku nežádoucího jevu může nastoupit v několika různých fázích ohrožení, proto se vymezuje na primární, sekundární a terciální prevenci (Hartl, Hartlová, 2015).

Miovský naléhá na uvědomění si, že primární prevence rizikového chování je mezioborové téma. Ani v dnešní době není jasně popsána hranice mezi školskou, zdravotnickou a kriminální prevencí (Miovský a kol., 2015).

„Základním principem primární prevence rizikového chování u žáků je výchova k předcházení a minimalizaci rizikových projevů chování, ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji pozitivního sociálního chování a rozvoji psychosociálních dovedností a zvládnání zátěžových situací osobnosti.“ (MŠMT, © 2010)

Podle Čecha, je možné rozdělit cíle programů primární prevence do čtyř bodů. Prvním a zároveň nejdůležitějším cílem je zamezení vzniku nežádoucího jevu, ke kterému se prevence vztahuje. Druhým cílem je minimalizace jevu, který již nastal. Neméně důležitá je výchova a vedení ke zdravému životnímu stylu dítěte. Posledním cílem je důraz na význam pozitivních hodnot (Čech, 2017).

Podle Votavy, lze dělit systém primární prevence na prevenci nespecifickou a specifickou, která se dále dělí na všeobecnou, selektivní a indikovanou prevenci. Nespecifická primární prevence se vztahuje především na aktivity, které nemají prvoplánovou souvislost s některými rizikovými jevy. Pomocí smysluplného a aktivního trávení volného času se tak posiluje odolnost jedince či skupiny. Specifická primární prevence se oproti nespecifické snaží omezit výskyt konkrétních rizikových jevů. Všeobecnou primární prevenci si můžeme představit jako prevenci zaměřenou obecně na celou populaci žáků všech stupňů školské sestavy. Např. podle věkové skupiny žáků můžeme přizpůsobovat formy a metody práce. Ta se většinou charakterizuje hromadným působením na větší počet osob. Selektivní primární prevence se soustředí na skupiny žáků, u kterých již některé rizikové jevy propukly a byly identifikovány. Pro jedince či skupiny, které jsou považovány za nejvíce ohrožené rizikovými faktory, je určena indikovaná primární prevence. Cílem je zabránit dalšímu výskytu problémového jevu, nebo alespoň snížit jeho frekvenci (Votava, 2019).

Sekundární prevence si klade za cíl, aby se jedinec se sklonem k možnému rizikovému chování časně vyhledal a mohlo se tak předejít hlubšímu rozvoji tohoto nežádoucího chování. Poslední, terciální prevence, se dá porovnat s pojmem rehabilitace. Jde o obnovení fyzických, psychických a sociálních funkcí člověka (Hartl, Hartlová, 2015).

„Přístupy k protidrogové prevenci, založené na školních osnovách, byly v určité době oblíbené a procházející evolucí po dobu více než třiceti let. Hodnocení školní protidrogové výchovy přináší nicméně stále, s několik málo výjimkami, zklamání. Obecně řečeno, školní intervence nevykazují udržitelnou změnu chování, ačkoliv některé programy jsou spojeny s krátkodobým snížením míry užívání drog.“ (Roche, 2008, s. 121)

Většina současných školních programů prevence rizikového chování je individuálně orientovaná. Ačkoli mohou tyto programy zvýšit znalosti a změnit postoj k návykovým látkám, chování jedince při užívání návykových látek zůstává do značné míry nedotčeno (Morgan, 2001).

Školám nabízí významnou možnost také strategie, které posilují komunikaci a vztahy mezi rodiči a dětmi. Rodiny zkrátka hrají při prevenci a rozvoji rizikového chování dítěte významnou roli. Nicméně tyto programy mají jeden zásadní problém, a to obtíže spojené se zapojením rodičů. Mezi ty problémové se řadí „obtížně dosažitelní rodiče“, kterými mohou být např. rodiče sociálně izolovaní, z nízkopříjmových rodin, rozvádějící se rodiče či rodiče s nízkým socioekonomickým statutem. U takových rodin je bohužel pravděpodobnost výskytu rizikového chování vyšší (Roche, 2008).

1.5.1 Nízkoprahové kluby

Votava se zmiňuje o nízkoprahových klubech pro děti a mládež jako o klubech, které jsou určeny pro toulající se děti a mládež po ulicích, v partě anebo neorganizovaně. Tyto kluby nabízí dětem několik volnočasových aktivit, jakými jsou zájmové kroužky a jiné organizované aktivity. Dětem navíc poskytují sociální servis a poradenství. Návštěvníci mají svobodnou volbu příchodu a odchodu. Příchozí si zde mohou také popovídat s pracovníky a svěřit se jim se svými problémy, které se pracovníci následně snaží vyřešit. Nízkoprahové kluby jsou podřízeny Ministerstvu práce a sociálních věcí a na jejich činnost se vztahuje Zákon o sociálních službách (Votava, 2019).

Zákon o sociálních službách definuje nízkoprahová zařízení pro děti a mládež jako: „Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně.“ (Zákon č. 108/2006 Sb., Zákon o sociálních službách, § 62)

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež se snaží realizovat nabízené služby tak, aby byla umožněna maximální dostupnost, tedy aby mohl přijít a službu využít téměř kdokoli, kdekoliv a kdykoliv. Jde především o odstranění finanční, časové, prostorové a psychologické bariéry (Teplá, © 2016).

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Cíl výzkumu

Cílem práce je zjistit výskyt a eventuální proměny rizikového chování u žáků 6. a 9. tříd Základní školy Hluboké nad Vltavou. Důvod stanovení tohoto cíle jsou mé zkušenosti s rizikovým chováním ze zaměstnání u Policie ČR a také proto, že mě tato problematika samotného zajímá.

2.2 Hypotézy

Po stanovení výše uvedeného cíle výzkumu bylo následujícím krokem stanovit hypotézy, které jsou:

H1: Četnost rizikového chování žáků ZŠ Hluboká nad Vltavou se zvyšuje v souvislosti s jejich věkem.

H2: Míra konzumace energetických nápojů u žáků 6. a 9. tříd souvisí s dobou strávenou u PC, resp. tabletu.

Dále byly stanoveny nulové hypotézy:

H₀: Výskyt zkušenosti s alkoholem se pro žáky 6. a 9. tříd neliší.

H_A: Výskyt zkušenosti s alkoholem se pro žáky 6. a 9. tříd liší.

H₀: Výskyt zkušenosti s kouřením se pro žáky 6. a 9. tříd neliší.

H_A: Výskyt zkušenosti s kouřením se pro žáky 6. a 9. tříd liší.

H₀: Výskyt zkušenosti s drogami se pro žáky 6. a 9. tříd neliší.

H_A: Výskyt zkušenosti s drogami se pro žáky 6. a 9. tříd liší.

H₀: Míra konzumace energetických nápojů u žáků 6. a 9. tříd nesouvisí s dobou strávenou u PC, resp. tabletu.

H_A: Míra konzumace energetických nápojů u žáků 6. a 9. tříd souvisí s dobou strávenou u PC, resp. tabletu

3 METODIKA

3.1 Metody a techniky sběru dat

Pro zpracování této bakalářské práce byla použita kvantitativní výzkumná strategie, metodou dotazování a technikou dotazník. Vzhledem k právě probíhající pandemii Covid-19 jsem byl nucen zvolit dotazníkové šetření v elektronické podobě. K tomu mi napomohla internetová stránka www.vyplnto.cz, kde jsem po zaregistrování vložil vlastní dotazník. Zformuloval jsem 16 otázek, celkem 14 otázek bylo uzavřených a 2 otázky polouzavřené a nabízely tak respondentovy vlastní odpovědi. Šetření probíhalo po dobu 24 dnů a výzkumu se zúčastnilo celkem 82 dotazovaných. V úvodní části dotazníku jsem se krátce představil a respondenty jsem ubezpečil, že dotazník je anonymního charakteru a zjištěná data budou určena pouze pro účely mé bakalářské práce.

Podle Hendla má dotazníkové šetření několik výhod, ale zároveň i pár nevýhod. Mezi hlavní výhody patří rychlá a snadná cesta získání informací od poměrně velkého počtu dotazovaných. Zároveň poskytuje možnost anonymního vyplňování, což nám může zajistit upřímné odpovědi respondentů u zvláště citlivých otázek. Za nevýhodu Hendl považuje fakt, že respondent nemusí odpovídat na otázky pravdivě a pokud se stane, že odpoví chybně, nelze to již opravit (Hendl, 2015). Další nevýhodu popisuje i Disman. Píše o velkém procentu osob v současné době, které dotazník nevrátily anebo tazatele rovnou odmítly. Toto procento stále roste a mnohdy návratnost nedosahuje ani padesáti procent (Disman, 2011).

Punch upozorňuje, že u kvantifikovaných dotazníků je zapotřebí držet několika zásad. Respondenti by měli umět odpovědět na otázky rychle a jednoduše a otázky by neměly vést respondenta k úvahám. Otázky by měly být stručné a týkající se jenom jedné věci (Punch, 2015).

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

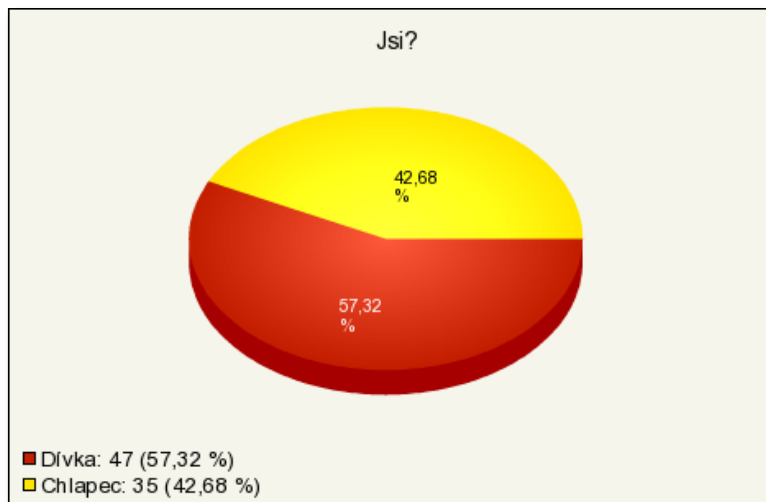
Dotazník byl určen pro žáky 6. a 9. ročníku, celkem 4 tříd, ZŠ Hluboká nad Vltavou. Jedná se tedy o výběrový soubor, který je zmenšeninou základního souboru. Celkový počet respondentů byl 82, z toho 47 dívek a 35 chlapců. Dotazníkové šetření probíhalo online a to od 15. 3. 2021 – 10. 4. 2021. Návratnost dotazníku činila 77 %. Vojtíšek ve své publikaci upozorňuje, že jednou z hlavních nevýhod dotazníku podaného online formou je právě nízká návratnost (Vojtíšek, 2012).

3.3 Etika výzkumu

Všichni účastníci zapojení do výzkumu musí být poučeni o svých právech a také musí souhlasit s celkovým výzkumem před tím, než se ho zúčastní (Hendl, 2015). V úvodu mého dotazníku jsem popsal účel a důvod výzkumu. Také jsem upozornil na fakt, že dotazník je zcela anonymní a odpovědi budou využity pouze pro účel práce. Vzhledem k tomu, že dotazovaní byli děti 6. a 9. tříd základní školy, vytvořil jsem informovaný souhlas směřující k rodičům dětí, jakožto zákonným zástupcům. Z důvodu dlouhotrvající pandemie Covid-19 byly tyto informované souhlasy zaslány třídním učitelům předmětných tříd, kteří informovali zákonné zástupce dětí o plném znění informovaného souhlasu a následně rodiče vyslovili souhlas s účastí jejich dětí na výzkumu. Zákonní zástupci byli zapsáni do tabulky, která je součástí informovaného souhlasu. Informovaný souhlas včetně tabulky stvrdil podpisem třídní učitel jakožto zodpovědná osoba, která seznámila zákonné zástupce. Podepsané souhlasy jsou zapečetěny v obálce.

4 VÝSLEDKY

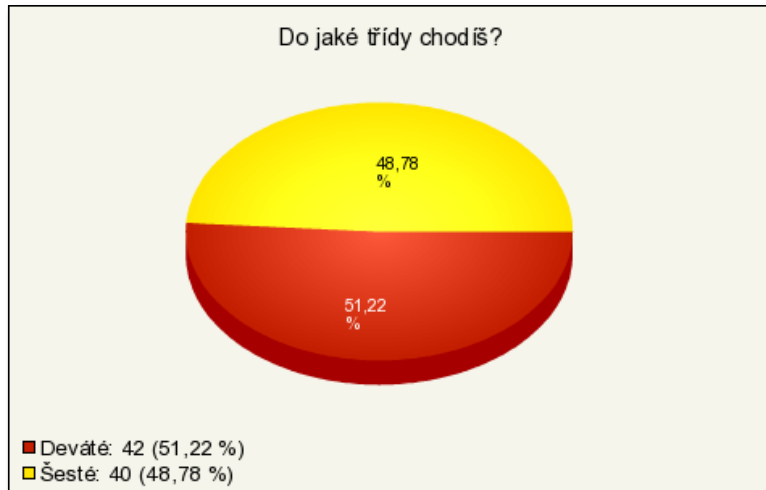
4.1 Výsledky z dotazníkového šetření na ZŠ Hluboká nad Vltavou

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 1 – Rozložení výzkumného souboru podle pohlaví

Na Základní škole Hluboká nad Vltavou bylo provedeno dotazníkové šetření, kterého se zúčastnilo 82 respondentů, z toho 47 respondentů byly dívky a 35 chlapců.

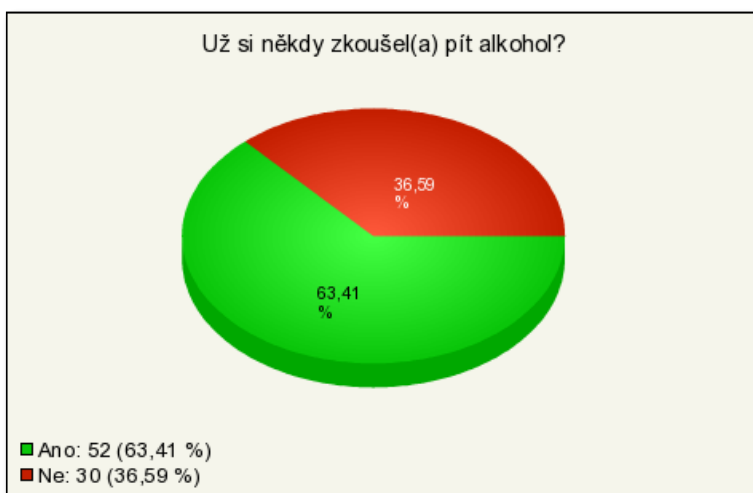

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 2 – Rozložení výzkumného souboru podle ročníku

Co se týká složení výzkumného vzorku z hlediska zařazení do školních tříd, pak se jedná o vyrovnanou skupinu, protože 40 respondentů navštěvuje 6. třídu a 42 respondentů jsou žáky 9. třídy.

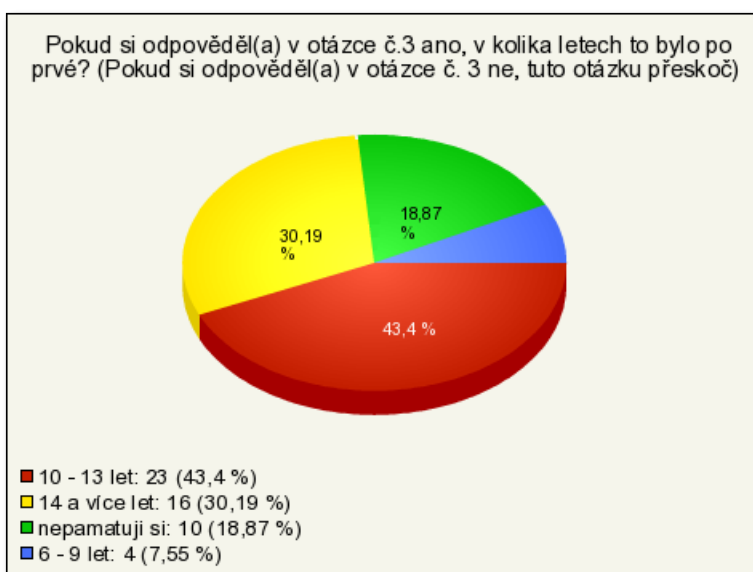

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 3 – Rozdělení respondentů podle zkušenosti s alkoholem

Na grafu č. 3 je znázorněn poměr žáků, kteří již vyzkoušeli alkohol a kteří nikoliv. Na tuto otázku odpovědělo 52 respondentů (63,41 %) kladně a 30 respondentů (36,59 %) odpovědělo, že alkohol zatím neochutnali.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 4 – Věk v době konzumace první sklenice

Na otázku č. 4 odpovídali pouze respondenti, kteří v předchozí otázce odpověděli kladně. Graf 4 znázorňuje, že největší procento dívek i chlapců alkohol zkusili po prvé mezi 10-13 rokem. Naopak možnost, že první zkušenost proběhla mezi 6–9 rokem zvolili pouze 4 (7,55 %) respondenti. Druhou nejčastější odpovědí byla skupina 14 a více let (30,19 %) a 10 (18,87 %) respondentů si to nepamatuje.

Tabulka 1 – Odpovědi respondentů na otázku, kdo jim po prvé nabídl alkohol.

Kdo ti poprvé nabídl alkohol?		
Možnosti	Počet odpovědí	V %
Rodiče	29	35,36
Kamarádi	17	20,73
Nikdo	16	19,51
Ostatní příbuzní	9	10,98
Prarodiče	5	6,10
Sourozenec	3	3,66
Alkohol sis obstaral(a) sám/sama	3	3,66

Zdroj: Vlastní výzkum

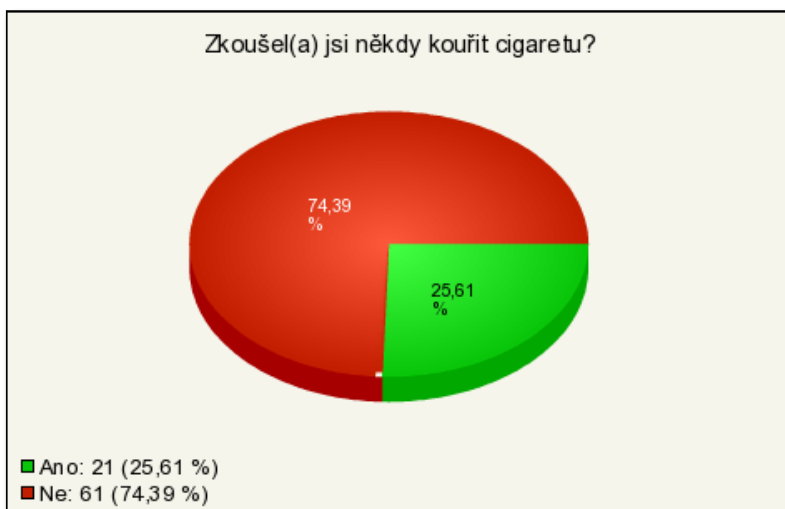
Z tabulky 1 lze vyčíst, že nejčastěji žákům nabízí alkohol rodiče (35,36 %), poté kamarádi (20,73 %), ostatní příbuzní (10,98 %), prarodiče (6,1 %), sourozenci (3,66 %) anebo si alkohol sehnali sami (3,66 %). 16 (19,51 %) respondentům alkohol zatím nikdo nenabídl.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 5 – Rozdělení dotazovaných dle míry užívání alkoholu

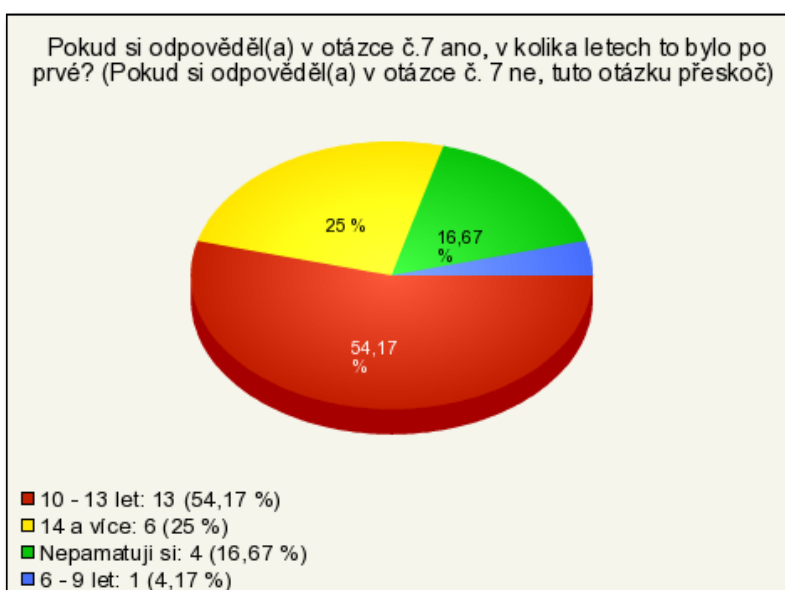
Na otázku týkající se pití alkoholu, odpověděla většina, tedy 63 (76,83 %) respondentů, že vůbec alkohol nepijí. Zbytek, tedy 19 (23,17 %) respondentů odpovědělo, že pijí příležitostně. Možnost, že požívají alkohol pravidelně, nikdo neoznačil.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 6 – Rozdělení respondentů podle zkušenosti s cigaretami

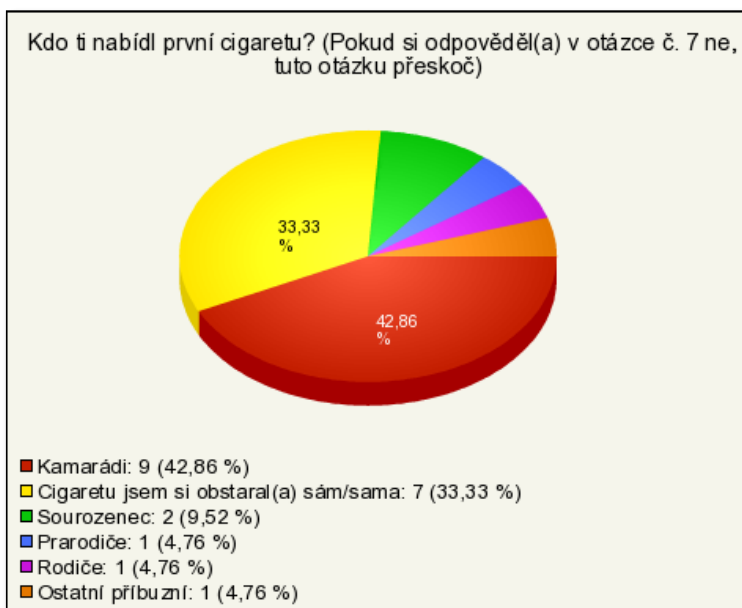
Na grafu 6 je vidět, že z 82 žáků cigaretu ještě nezkusilo 61 (74,39 %) žáků a zkušenost s kouřením cigarety má již 21 (25,61 %) žáků.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 7 – Věk podle první zkušenosti s kouřením cigaret

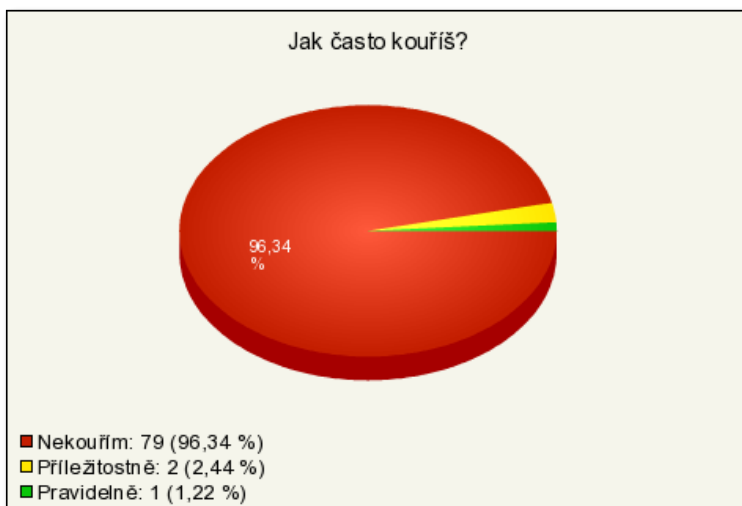
Graf 7 znázorňuje, v kolika letech mají respondenti první zkušenost s cigaretami. Pouze 1 (4,1 %) respondent uvedl, že cigaretu zkusil už mezi 6-9 rokem. Celkem 4 (16,67 %) respondenti uvedli, že si nepamatují, v kolika letech zažili první zkušenost s kouřením cigarety. Rovných 25 % dívek a chlapců uvedlo věk 14 a více a 54,17 % vybralo odpověď 10-13 let.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 8 – Odpovědi respondentů na otázku, kdo jim první nabídl cigaretu.

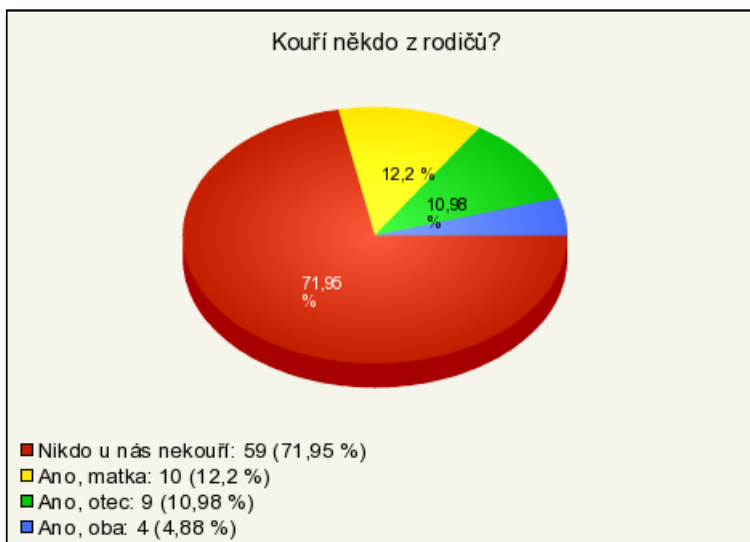
U otázky č. 9 většina (42,66 %) odpověděla, že jim první cigaretu nabídl kamarád. Druhou nejčastější odpovědí byla, že si cigaretu obstarali sami (33,33 %). Dvěma respondentům nabídl cigaretu jejich sourozenec, jednomu prarodič, jednomu rodiče a jednomu ostatní příbuzní.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 9 – Rozdělení respondentů dle míry kouření cigaret

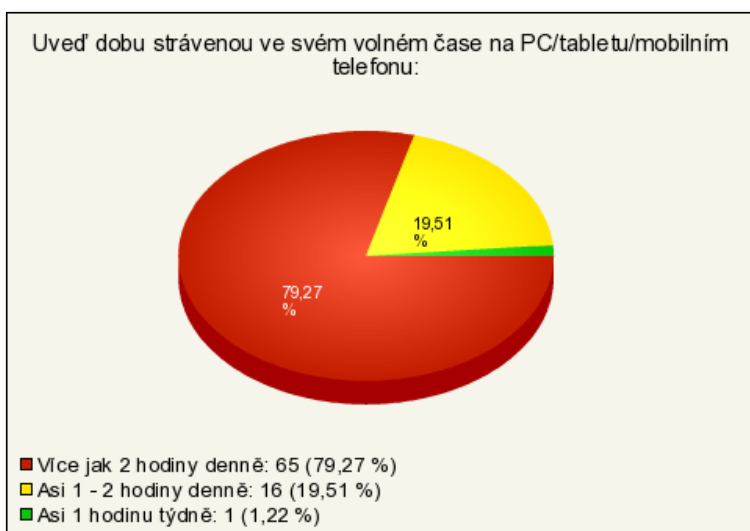
Graf 9 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku: „Jak často kouříš?“, kdy naprostá většina, tedy 79 (96,34 %) respondentů odpovědělo, že nekouří a 2 (2,44 %) respondentů kouří příležitostně. Pouze 1 (1,22 %) respondent uvedl, že kouří pravidelně.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 10 – Odpovědi respondentů na otázku, zda rodiče kouří.

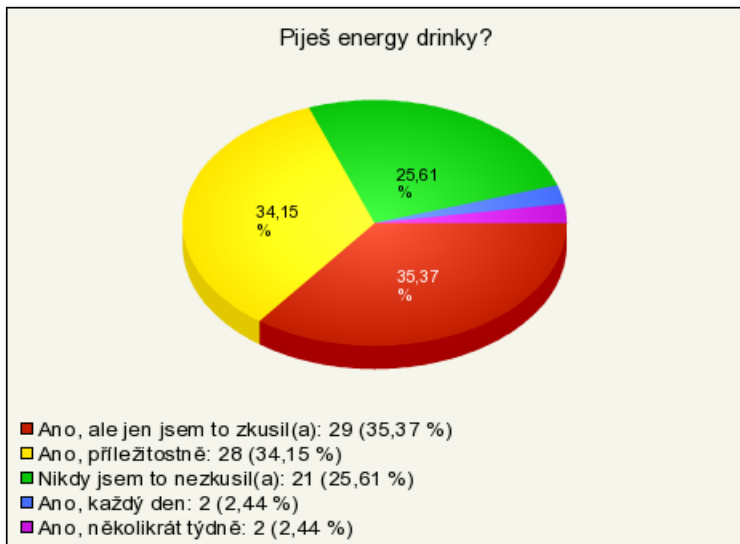
Na grafu 10 je vidět, že pouze ve čtyřech (4,88 %) případech kouří oba rodičové. Naopak 59 (71,95 %) respondentů tvrdí, že nekouří ani jeden z rodičů. Celkem 19 (23 %) respondentů tvrdí, že kouří jeden z rodičů.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 11 – Rozdělení respondentů dle doby strávené na PC/tabletu/mobilu

Otázka č. 12 se týká doby strávené na PC/tabletu/mobilu. Většina 65 (79,27 %) žáků odpověděla, že doba strávená u PC/tabletu/mobilu přesahuje 2 hodiny denně. Druhá nejčastější odpověď byla, že 16 (19,51 %) žáků tak tráví 1-2 hodiny denně a pouze 1 (1,22 %) žák odpověděl, že asi 1 hodinu týdně.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 12 – Odpovědi respondentů na otázku, zda pijí energy drinky.

Graf 12 zobrazuje odpovědi na otázku: „*Piješ energy drinky?*“, kdy 29 (35,37 %) respondentů energy drink pouze zkusilo, 28 (34,15 %) je pije příležitostně, 21 (25,61 %) nikdy nezkusilo a po 2 (2,44 %) respondentů odpovědělo, že je pije každý den, nebo několikrát týdně.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 13 – Rozdělení respondentů podle zkušeností s drogami

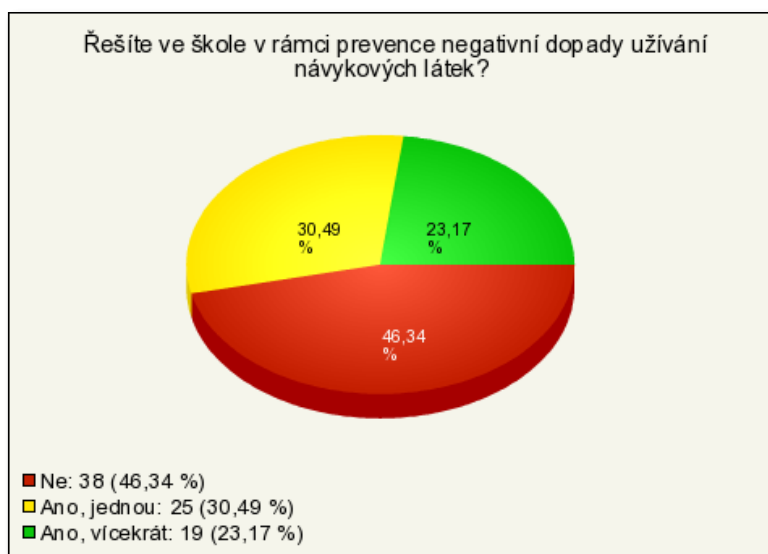
Na otázku: „*Zkoušel(a) si nějakou drogu?*“ odpovědělo 76 (92,68 %) respondentů kladně, tedy ano a 6 (7,32 %) respondentů odpovědělo, že nezkoušelo.

Tabulka 2 – Odpovědi respondentů na otázku, s jakou drogou mají zkušenost.

Pokud ano, uveď, jakou drogu?		
Možnosti	Počet odpovědí	V %
Marihuana	3	50
Extáze	1	25
Metamfetamin (pervitin)	1	25

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 2 ukazuje, jaké drogy žáci vyzkoušeli. Marihuanu z celkového počtu respondentů zkusili 3 (50 %) žáci, extázi 1 (25 %) žák a metamfetamin také 1 (25 %) žák.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 14 – Názor respondentů na míru informovanosti o návykových látkách

Graf 14 zobrazuje odpovědi na poslední otázku: „Řešíte ve škole v rámci prevence negativní dopady užívání návykových látek?“, kdy 38 (46,34 %) respondentů odpovědělo „ne“, 25 (30,49 %) respondentů odpovědělo „ano, jednou“ a 19 (23,17 %) respondentů odpovědělo „ano, vícekrát“.

4.2 Statistické vyhodnocení dat ve vztahu k hypotézám

Závislost podílu zkušeností s rizikovým chováním (ano/ne) na ročníku (šestý, devátý) byla testována v rámci 2x2 kontingenční tabulky pomocí chí-kvadrát testu nezávislosti, popř. v případě nízkých četností v některých buňkách kontingenční tabulky pomocí Fisherova přesného testu. Závislosti dvou ordinálních proměnných, doby strávené u PC a frekvence pití energy drinků, byla testována pomocí testu nezávislosti založeném na Spearmanově korelačním koeficientu. Všechny výpočty byly provedeny v programu TIBCO STATISTICA 13. Hladina významnosti pro rozhodnutí o nulové hypotéze činila 5 %.

4.2.1 Testování hypotéz

H_0 : Výskyt zkušenosti s alkoholem se pro žáky 6. a 9. tříd neliší.

H_A : Výskyt zkušenosti s alkoholem se pro žáky 6. a 9. tříd liší.

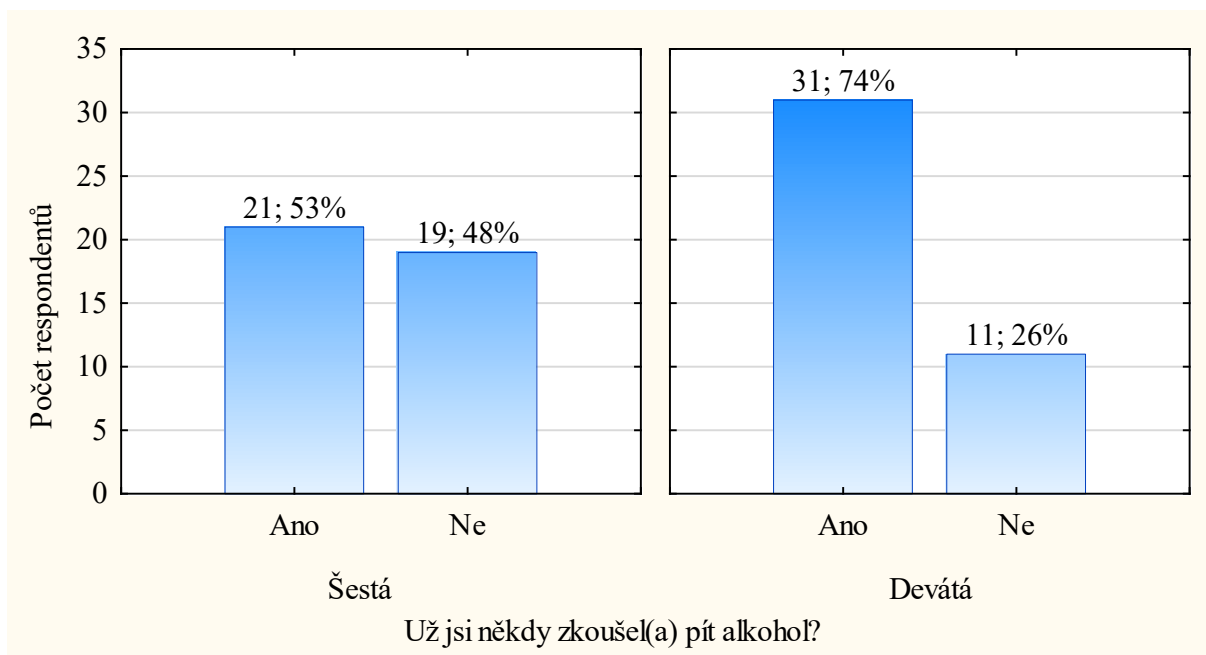
Kontingenční tabulka 1 a chí-kvadrát test – Zkušenost s alkoholem

Chí-kvadrát test p-hodnota: 0,045		Zkušenost s alkoholem				celkem
		ano		ne		
		n	%	n	%	
Třída	šestá	21	52,5	19	47,5	40
	devátá	31	74	11	26	42
	celkem	52		30		82

Zdroj: Vlastní výzkum

Zkušenost s alkoholem uvedlo 52,5 % žáků šestých tříd a 74 % žáků devátých tříd. P-hodnota chí-kvadrát testu vyšla s ohledem na 3 desetinná místa 0,045, tj. nižší než zvolená hladina významnosti 0,05. Nulová hypotéza byla zamítnuta ve prospěch alternativní hypotézy. Na hladině významnosti 0,05 byl prokázán rozdíl ve výskytu zkušenosti s alkoholem mezi žáky šestých a devátých tříd. Podíl žáků se zkušeností s alkoholem byl v rámci devátých tříd statisticky významně vyšší než podíl žáků se zkušeností s alkoholem v rámci šestých tříd.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 15 – Porovnání respondentů 6. a 9. tříd se zkušeností s alkoholem

H_0 : Výskyt zkušenosti s kouřením se pro žáky 6. a 9. tříd neliší.

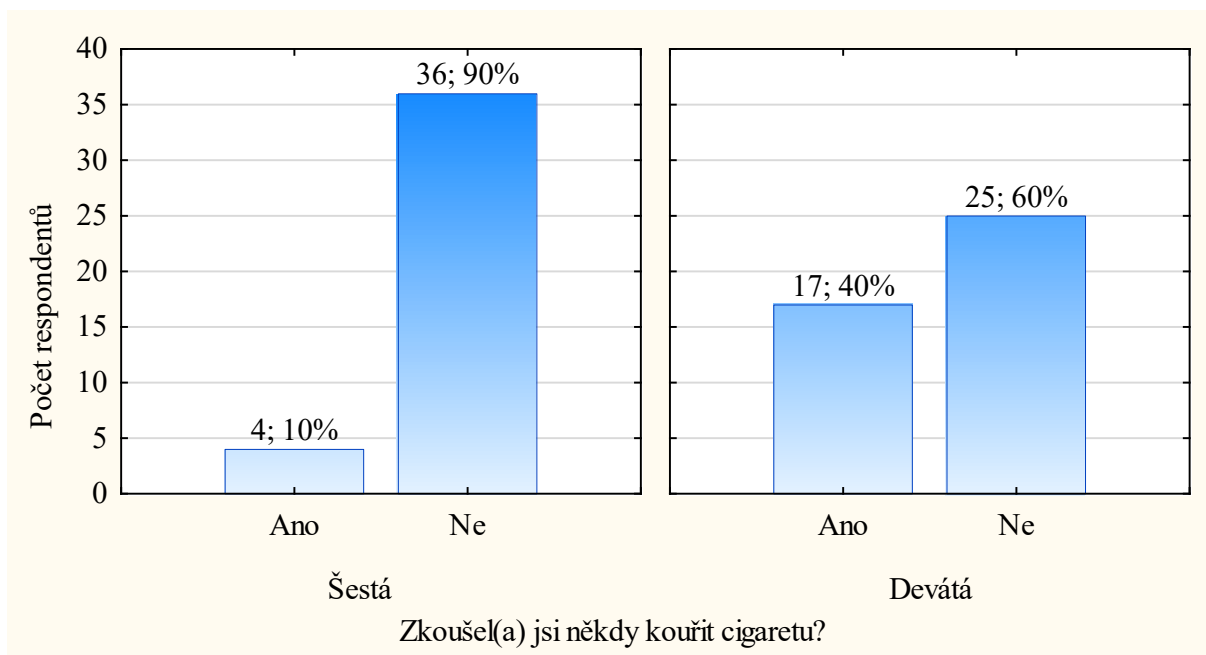
H_A : Výskyt zkušenosti s kouřením se pro žáky 6. a 9. tříd liší.

Kontingenční tabulka 2 a chí-kvadrát test – Zkušenost s kouřením

Chí-kvadrát test p-hodnota: 0,002		Zkušenost s kouřením				
		ano		ne		celkem
		n	%	n	%	
Třída	šestá	4	10	36	90	40
	devátá	17	40	25	60	42
	celkem	21		51		82

Zdroj: Vlastní výzkum

Zkušenost s kouřením uvedlo 10 % žáků šestých tříd a 40 % žáků devátých tříd. P-hodnota chí-kvadrát testu vyšla s ohledem na 3 desetinná místa 0,002, tj. nižší než zvolená hladina významnosti 0,05. Nulová hypotéza byla zamítnuta ve prospěch alternativní hypotézy. Na hladině významnosti 0,05 byl prokázán rozdíl ve výskytu zkušenosti s kouřením mezi žáky šestých a devátých tříd. Podíl žáků se zkušeností s kouřením byl v rámci devátých tříd statisticky významně vyšší než podíl žáků se zkušeností s kouřením v rámci šestých tříd.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 16 – Porovnání respondentů 6. a 9. tříd se zkušeností s kouřením

H_0 : Výskyt zkušenosti s drogami se pro žáky 6. a 9. tříd neliší.

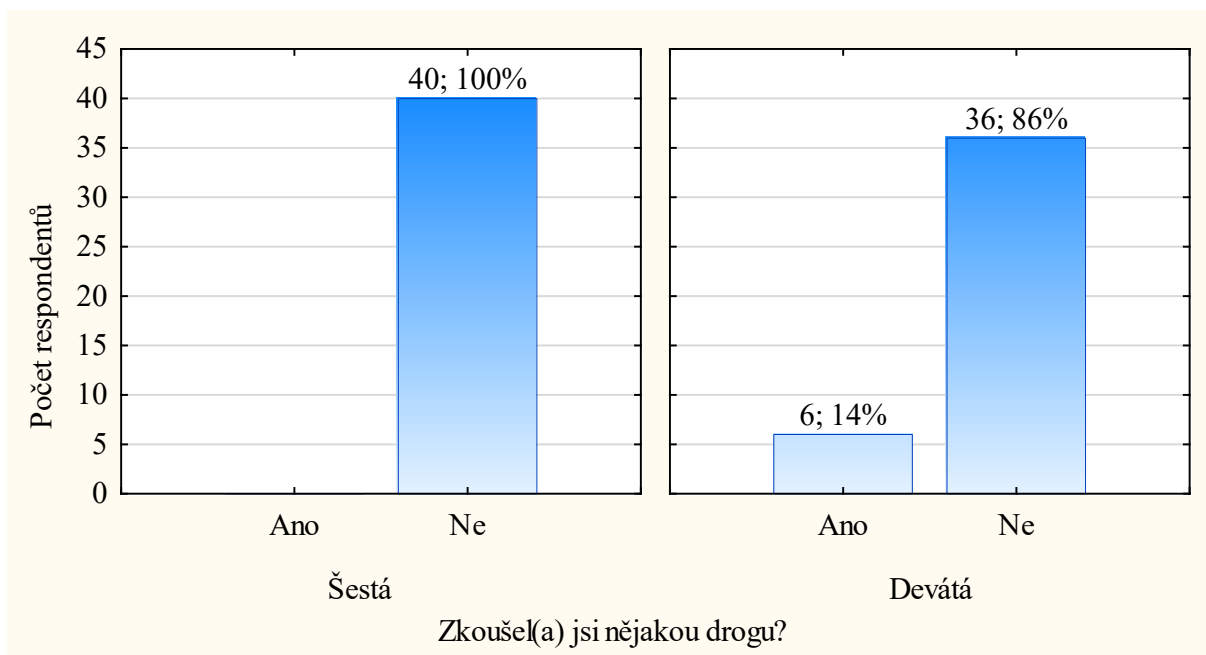
H_A : Výskyt zkušenosti s drogami se pro žáky 6. a 9. tříd liší.

Kontingenční tabulka 3 a chí-kvadrát test – Zkušenost s drogami

Fisherův přesný test p-hodnota: 0,026		Zkušenost s drogami				celkem
		ano		ne		
		n	%	n	%	
Třída	šestá	0	0	40	100	40
	devátá	6	14	36	86	42
	celkem	6		76		82

Zdroj: Vlastní výzkum

Zkušenost s drogami uvedlo 0 % žáků šestých tříd a 14 % žáků devátých tříd. P-hodnota Fisherova přesného testu vyšla s ohledem na 3 desetinná místa 0,026, tj. nižší než zvolená hladina významnosti 0,05. Nulová hypotéza byla zamítnuta ve prospěch alternativní hypotézy. Na hladině významnosti 0,05 byl prokázán rozdíl ve výskytu zkušenosti s drogami mezi žáky šestých a devátých tříd. Podíl žáků se zkušeností s drogami byl v rámci devátých tříd statisticky významně vyšší než podíl žáků se zkušeností s drogami v rámci šestých tříd.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 17 – Porovnání respondentů 6. a 9. tříd se zkušeností s drogami

H_0 : Míra konzumace energetických nápojů u žáků 6. a 9. tříd nesouvisí s dobou strávenou u PC, resp. tabletu.

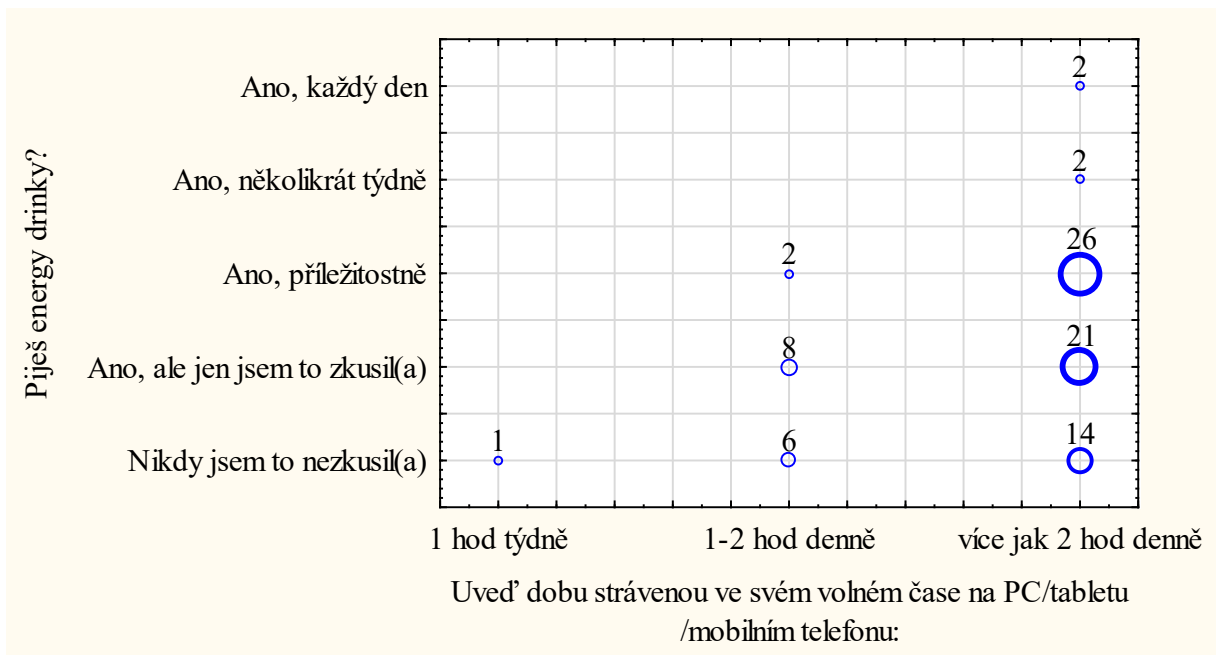
H_A : Míra konzumace energetických nápojů u žáků 6. a 9. tříd souvisí s dobou strávenou u PC, resp. tabletu.

Tabulka 3 - Spearmanův korelační koeficient a test nezávislosti

hodnota R	p-hodnota	rozhodnutí o H_0	závislost prokázána
0,29	0,009	zamítáme	ano

Zdroj: Vlastní výzkum

P-hodnota testu nezávislosti založeném na Spearmanově koeficientu pořadové korelace 0,009 byla nižší než 0,05. Nulová hypotéza byla zamítnuta ve prospěch hypotézy alternativní. Na hladině významnosti 0,05 byla u žáků 6. a 9. tříd prokázána závislost mezi konzumací energetických nápojů a dobou strávenou u PC, resp. tabletu. Vzhledem ke kladné hodnotě korelačního koeficientu (0,29) se jedná o přímou závislost. Hodnota korelačního koeficientu je poblíž 0,3, jedná se tedy o závislost o střední intenzitě. Celkově lze tedy interpretovat, že s rostoucí dobou strávenou u PC, resp. tabletu je ve střední intenzitě závislosti spojena častější konzumace energetických nápojů.

Zdroj: Vlastní výzkum

Obrázek 18 – Porovnání respondentů dle doby strávené u PC/tabletu/mobilu a konzumace energy drinků

Na základě obrázku 18 lze konstatovat, že kategorie 1 hod týdně doby strávené u PC byla zastoupena pouze jedním respondentem a nemá tedy vliv na posouzení závislosti. Při porovnání zbylých dvou kategorií lze interpretovat, že pití energy drinků příležitostně nebo častěji se ve většině případů váže ke kategorii více než 2 hodiny denně strávené u PC nebo tabletu.

5 DISKUZE

Rizikové chování je podstatným lidským problémem, který si zaslouží zvýšenou pozornost a nikdo by tento problém neměl přehlížet. Právě proto je nesmírně důležitá všeobecná informovanost o problému. Cílem práce bylo zjistit výskyt a eventuální proměny rizikového chování žáků 6. a 9. tříd Základní školy Hluboké nad Vltavou. Dalším zájmem v práci bylo zjistit, zdali se četnost rizikového chování žáků zvyšuje v souvislosti s přibývajícím věkem. Posledním dílčím cílem bylo zjištění souvislosti míry konzumace energetických nápojů s dobou strávenou u PC, resp. tabletu/mobilním telefonem.

První otázka byla čistě orientační a měla za úkol zjistit pohlaví respondenta. Dotazník vyplnilo 47 dívek a 35 chlapců. Druhá otázka byla již podstatně důležitější a to proto, že rozděluje respondenty podle třídního stupně. Pro porovnávání a zkoumání hypotéz považují za pozitivní, že počty žáků 6. a 9. tříd byly vyrovnané a nepřevládaly odpovědi žáků pouze z jedné třídní skupiny.

Třetí otázka byla zaměřena na zkušenosti s alkoholem. Zde odpovědělo celkem 52 respondentů (63,41 %) kladně, z toho bylo 31 žáků 9. třídy a 21 žáků 6. třídy. Během vyhodnocování dotazníků mě celkem překvapilo zjištění, že při dotazu, kdo respondentům nabízel alkohol jako první, nejčastější odpovědí byla „rodiče“. Za prevenci rizikového chování považuje Miovský jakékoliv typy výchovných, vzdělávacích, sociálních, zdravotních a jiných intervencí, které by směřovaly k předcházení výskytu rizikového chování. Také by měly zamezit další progresi anebo snížit již existující formy a projevy rizikového chování (Mioviský et al., 2015). Podle mého názoru jsou právě rodiče těmi hlavními vychovateli dětí, až následně se k nim přidává výchovná pomoc ze strany školy a učitelů. Netroufám si tvrdit, že by rodiče alkohol nemohli v žádném případě a v žádné míře svým dětem nabídnout, ale je zapotřebí, aby zvládli dítěti vysvětlit možné problémy s požíváním alkoholu a vážnost celé situace. S tím souvisí další tvrzení Mioviského k tématu kvalitní a efektivní prevence: *„Osobnostní orientace, názory a postoje se formují již v nejranějším dětském věku. Jednoznačně se ukazuje, že čím dříve prevence začíná, tím je ve výsledku efektivnější. Formy působení musí být samozřejmě přizpůsobeny věku a možnostem dětí.“* (Mioviský et al., 2015, s. 59)

Proto by si rodiče měli předem pečlivě promyslet, kdy a jestli vůbec nabídnou alkohol svým dětem. Naštěstí, na otázku, zda žáci pijí pravidelně alkohol, neodpověděl ani jeden kladně. Právě naopak, 63 (76,83 %) žáků odpovědělo, že alkohol vůbec nepije. Na základě vyhodnocení hypotéz bylo zjištěno, že podíl žáků se zkušeností s alkoholem byl v rámci devátých tříd statisticky významně vyšší než podíl žáků se zkušeností s alkoholem v rámci šestých tříd.

Druhá část dotazníku se zaměřovala na zkušeností s kouřením cigaret. Na základní otázku týkající se zkušeností s cigaretami odpovědělo z 82 respondentů 21 kladně, tedy, že už někdy zkoušeli kouřit cigaretu. Z tohoto počtu jich bylo 17, kteří jsou aktuálně v 9. třídě a pouze 4 respondenti z 6. třídy. Na následující otázku a to, od koho získali první cigaretu, odpovědělo 9 (42,86 %) respondentů, že cigaretu dostali od kamarádů. Druhou nejčastější odpovědí 7 (33,33 %) bylo, že si cigaretu obstarali sami. Pravidelným kuřákem je pouze 1 respondent, 2 respondenti kouří příležitostně a 79 respondentů uvedlo, že nekouří vůbec. Při ověřování hypotézy vyšel výsledek, který ukazuje, že podíl žáků se zkušeností s kouřením byl v rámci devátých tříd statisticky významně vyšší než podíl žáků se zkušeností s kouřením v rámci šestých tříd.

Třetí část výzkumu se zabývala zkušenostmi s užíváním drog. Pouze 6 (7,32 %) žáků odpovědělo, že s drogami má nějakou zkušenost. Všichni tito respondenti jsou žáci 9. tříd. Žáci 6. tříd tedy podle odpovědí zkušenost s drogami nemají. Podíl žáků se zkušeností s drogami byl proto v rámci devátých tříd statisticky významně vyšší než podíl žáků se zkušeností s drogami v rámci šestých tříd. Co mě však v této části výzkumu nemile překvapilo, bylo zjištění, že na otázku, zda se ve škole řeší s žáky v rámci prevence negativní dopady návykových látek, odpovědělo 38 (46,34 %) respondentů záporně, 25 (30,49 %) respondentů odpovědělo „ano, jednou“ a 19 (23,17 %) respondentů odpovědělo „ano, vícekrát“. Z tohoto mi vyplývá, že zřejmě počet prevenčních programů na ZŠ Hluboká nad Vltavou není nějak vysoký. Miovský na druhou stranu uvádí, že za neúčinné prostředky se prokázalo poskytování zdravotních informací o účincích návykových látek, moralizování, zakazování a odstrašování (Miovský et al., 2015). V jiné publikaci se Miovský s kolektivem zaměřuje na tzv. minimální preventivní program, který popisuje jako: „*Minimální preventivní program je komplexním dlouhodobým preventivním programem školy/školského zařízení a je součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z příslušného RVP, popř. je přílohou dosud platných osnov a učebních plánů.*“

Při jeho realizaci vycházíme ze situace, že škola má pro něj samozřejmě pouze omezené časové, personální a finanční možnosti, a je proto nutné klást důraz na co nejvyšší efektivitu při existujících zdrojích.“ (Miovský et al., 2012, s. 13)

Poslední otázky se orientovaly na míru konzumace energetických nápojů a délku trávení svého volného času na PC/tabletu/mobilním telefonu. Většina 65 (79,27 %) žáků odpověděla, že doba strávená u PC/tabletu/mobilu přesahuje 2 hodiny denně. Na otázku: „*Piješ energy drinky?*“, odpovědělo 29 (35,37 %) respondentů, že energy drink pouze zkusilo, 28 (34,15 %) je pije příležitostně, 21 (25,61 %) nikdy nezkusilo a po 2 (2,44 %) respondentů odpovědělo, že je pije každý den, nebo několikrát týdně. Při ověřování hypotéz bylo zjištěno, že pití energy drinků příležitostně nebo častěji se ve většině případů váže ke kategorii více než 2 hodiny denně strávené u PC/tabletu/mobilu.

Situace týkající se doby strávené u PC a konzumace energetických nápojů u dětí není podle mého názoru až tak problém škol ale spíše rodičů. Přece jen, děti se ve škole učí, mají nějaké povinnosti a volného času jim tedy moc nezbyvá. Ten přichází na řadu po školní výuce, kdy za své děti opět přebírají zodpovědnost rodiče či zákonní zástupci. Zahraniční výzkum v Chile prokázal, že pravidelné zasílání SMS zpráv rodičům o konkrétní aktivitě jejich dětí na internetu změnil chování rodičů a tím i snížil užívání internetu dětmi o 6-10 %. Tento systém tak z části nahradil nutnost přítomnosti rodiče u dítěte, které právě brouzdá na internetu a napomáhá rodičům podílet se více na životě svých dětí (Gallego et al., © 2020). Podobný informační systém by možná mohl pomoci i rodičům u nás v České republice. Je jasné, a všeobecně známé, že dospělí lidé jsou čím dál tím víc časově vytíženi a nemůžou tak být na několika místech zároveň.

Matějček se v jednom ze svých literárních děl zaměřených na výchovu zmiňuje, že existuje celá řada činitelů v hmotném i společenském prostředí dítěte, které ovlivňují jeho vývoj. Takovými činiteli jsou například hluk velkoměsta nebo klid venkova, početnost rodiny, či zaměstnání rodiny (Matějček, 2015). Proto bych opět nesvaloval vinu pouze na školy a možná jejich podceňované primární preventivní programy. I když, jakmile je dítě školou povinné, tráví v ní většinu svého času, a proto by větší důraz na prevenci ze strany školy byl určitě velmi přínosný.

Z výsledků výzkumu tedy vyplývá, že míra rizikového chování roste společně s věkem dětí, protože žáci 6. tříd se podle mého výzkumu dopouštějí rizikového chování méně, než žáci 9. tříd. Proto bych doporučil všem dospělým, rodičům, učitelům nebo zákonným zástupcům, aby se pokusili myslet na to, že rizikové chování se může týkat dětí už v raném věku. Zastávám názor, že čím dříve se začne s prevencí u dětí a dospívajících, tím lépe, a to jak pro celou společnost, rodiče i samotné děti.

Vzhledem k citlivosti tématu dotazníkového šetření mohlo dojít k různým zkreslením. Někteří z respondentů nemuseli odpovídat zcela upřímně, i přesto, že jsem upozorňoval na anonymitu a tím pádem mohly být výsledky výzkumu ovlivněny.

6 ZÁVĚR

Vybráním tématu „Rizikové chování žáků druhého stupně Základní školy Hluboká nad Vltavou“ pro svou bakalářskou práci, jsem si chtěl především rozšířit obzory a zjistit, jak moc se v dnešní době dospívajících týká pojem rizikové chování a vše s ním spojené.

Cílem práce bylo pozorovat výskyt a eventuální proměny rizikového chování žáků 6. a 9. tříd Základní školy Hluboké nad Vltavou. Dalším zájmem v práci bylo zjistit, zdali se četnost rizikového chování žáků zvyšuje v souvislosti s přibývajícím věkem. Práce se také zaměřuje na míru konzumace energetických nápojů u dospívajících studentů a její souvislost s dobou strávenou u PC, resp. tabletu. K dosažení cíle je použita kvantitativní výzkumná strategie, metoda dotazování a technika vlastního dotazníku. Odpovědi jsou zpracované a vyhodnocené statistickou metodou pomocí grafů a tabulek. Testování hypotéz proběhlo pomocí kontingenční tabulky pomocí chí-kvadrát testu nezávislosti. Závislosti dvou ordinálních proměnných, doby strávené u PC a frekvence pití energy drinků, byla testována pomocí testu nezávislosti založeném na Spearmanově korelačním koeficientu. Stanovené hypotézy se potvrdily.

Z výsledků dotazníkového šetření na ZŠ Hluboká nad Vltavou vyplývá, že se rizikové chování žáků zvyšuje v souvislosti s přibývajícím věkem. Další zjištěnou skutečností je, že na škole zřejmě neprobíhá v dostatečné míře prevenční program, který by pomáhal žákům osvojit si dovednosti a znalosti, které by efektivně snížily riziko výskytu konkrétních forem rizikového chování. K tomu, aby byl program efektivní, je zapotřebí zapojení celého pedagogického sboru, spolupráce se zákonnými zástupci žáků a v neposlední řadě také vlastní aktivita žáků školy. Co se týká konzumace energy drinků u respondentů, podle mého názoru není nijak závažná, avšak je zapotřebí poukázat na fakt, že se díky testování hypotéz potvrdilo spojení s dobou strávenou u PC/tabletu či mobilním telefonem.

Tato bakalářská práce může přispět k většímu zájmu o rizikové chování u dětí, navštěvující základní školy. Je určena jak pro rodiče (zákonné zástupce), pedagogy ale může sloužit i jako informační kanál pro samotné dospívající, či kohokoliv jiného.

7 SEZNAM LITERATURY

1. BALAMURUGAN, Jayaraman, 2018. *Journal of advanced research in humanities and social sciences: Drug Abuse Factors Types and Prevention Measures* [online]. 5(4) 14-20 [cit. 2020-11-14]. ISSN 2349-2872. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/331950290_Drug_Abuse_Factors_Types_and_Prevention_Measures.
2. BOZZINI, Ana Beatriz, Andreas BAUER, Jessica MARUYAMA, Ricardo SIMÕES a Alicia MATIJASEVICH. Factors associated with risk behaviors in adolescence: a systematic review. *Brazilian Journal of Psychiatry* [online]. [cit. 2021-04-11]. ISSN 1809-452X. Dostupné z: doi:10.1590/1516-4446-2019-0835.
3. CASH, Scottye J. a Laura SCHWAB-REESE. When adolescent offline risks behaviors go online. *Technology and Adolescent Health* [online]. Elsevier, 2020, 57-78 [cit. 2021-04-20]. ISBN 9780128173190. Dostupné z: doi:10.1016/B978-0-12-817319-0.00003-7
4. CENKOVÁ, Tamara a Monika LANGROVÁ. *Jak přežít pubertu svých dětí*. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2913-8.
5. ČECH, Ondřej a Nicole ZVONÍČKOVÁ. *Možnosti prevence rizikového chování dětí*. České Budějovice: Theia – krizové centrum, 2017. ISBN 978-80-904854-5-7.
6. DISMAN, Miroslav, 2011. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 4. vydání. Karolinum. 374 s. ISBN 9788024619668.
7. GALLEGO, Francisco A., Ofer MALAMUD a Cristian POP-ELECHES. Parental monitoring and children's internet use: The role of information, control, and cues. *Journal of Public Economics* [online]. 2020, 188 [cit. 2021-04-20]. ISSN 00472727. Dostupné z: doi:10.1016/j.jpubeco.2020.104208
8. HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník: cíle, hodnoty, prevence*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.
9. HENDL, Jan. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. Páté, rozšířené vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0981-2.

10. HORÁKOVÁ, Gabriela. *Vliv modrého světla na oko* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/z0t98j/18025835>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci.
11. HORT, Vladimír. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-404-5.
12. HRUŠKOVÁ, Martina a Tomáš MRHÁLEK. Risky behaviour in older school children. *Kontakt* [online]. 2018, **20**(1), e81-e88 [cit. 2021-04-20]. ISSN 12124117. Dostupné z: [doi:10.1016/j.kontakt.2017.11.001](https://doi.org/10.1016/j.kontakt.2017.11.001)
13. JANOVSÁ, Evžena. Co dělají energy drinky s dětským organismem? *Eurodeník* [online]. 2019 [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: <http://eurodenik.cz/zdravi/co-delaji-energy-drinky-s-detskym-organismem>
14. KRULICHOVÁ, Eva, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3.
15. MATĚJČEK, Zdeněk a Monika LANGROVÁ. *Praxe dětského psychologického poradenství: celostátní vysokoškolská příručka pro studenty filozofických a pedagogických fakult studijního oboru 77-01-8 Psychologie a skupiny oborů Učitelství*. Praha: SPN, 1991. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-042-4526-9.
16. MATĚJČEK, Zdeněk a Marie POKORNÁ. *Radosti a strasti: předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*. Jinočany, 1998. ISBN 80-860-2221-8.
17. MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?* Vyd. 8. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0852-5.
18. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2012. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních* [online]. 11.10. [cit. 2020-12-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/20274>
19. MIOVSKÝ, Michal, Roman GABRHELÍK, Miroslav CHARVÁT, Lenka ŠŤASTNÁ, Lucie JURYSTOVÁ a Veronika MARTANOVÁ. *Kvalita a efektivita v prevenci rizikového chování dětí a dospívajících*. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-395-2.

20. MIOVSKÝ, Michal, Lenka SKÁCELOVÁ, Jana ZAPLETALOVÁ, et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-392-1.
21. MIOVSKÝ, Michal. *Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. ISBN 978-80-87258-74-3.
22. MORGAN, Mark, 2001. *Drug Use Prevention: An Overview Of Research*. Government of Ireland: Stationery Office. ISBN 0-7557-1185-8.
23. MUELLER, Daina, LANGDON, Nancy, 2010. *Prevention Of Substance Misuse Guidance Document*. Queen's Printer for Ontario. ISBN: 978-1-4435-2916-7.
24. NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Vyd. 4., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-908-8.
25. NEWMAN, Barbara M. a Philip R. NEWMAN. Evolutionary theory. *Theories of Adolescent Development* [online]. Elsevier, 2020, 15-40 [cit. 2021-04-20]. ISBN 9780128154502. Dostupné z: doi:10.1016/B978-0-12-815450-2.00002-4
26. PETR, Jaroslav. Energetické nápoje skrývají rizika. Mohou způsobit vážné problémy. *Lidovky.cz* [online]. 2017 [cit. 2021-04-11]. ISSN 1213-1385. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/relax/veda/energeticke-napoje-skryvaji-rizika-mohou-zpusobit-vazne-problemy.A171204_103719_ln_veda_ape
27. PUNCH, Keith. *Úspěšný návrh výzkumu: analýza a metaanalýza dat*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0980-5.
28. ROBERTSON, Elizabeth et al., 2004. *Preventing Drug Use Among Children And Adolescents: A Research-based Guide For Parents, Educators, And Community Leaders: In Brief*. Diane Pub Co. ISBN 978-0756740771.
29. ROCHE, Ann. *Testování na drogy ve školách: poznatky, účinky a alternativy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-077-9.

30. SOBOTKOVÁ, Veronika, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. Praha: Grada, 2014. *Psyché (Grada)*. ISBN 978-80-247-4042-3 *Rizikové a antisociální chování v adolescenci: trendy a souvislosti*.
31. ŠALAMOUNOVÁ, Zdeňka. *Příčiny a důsledky rizikového chování dětí a mládeže na Českokrumlovsku*. České Budějovice, 2007. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Český Budějovicích.
32. TAUBMAN – BEN-ARI, Orit a Vera SKVIRSKY. The Terror Management Underpinnings of Risky Behavior. *Handbook of Terror Management Theory* [online]. Elsevier, 2019, 559-576 [cit. 2021-04-20]. ISBN 9780128118443. Dostupné z: doi:10.1016/B978-0-12-811844-3.00023-8
33. TEPLÁ, Martina. *Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež v Chrudimi* [online]. Hradec Králové, 2016 [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/149b0w/STAG83751.pdf>. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové.
34. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
35. VOJTÍŠEK, Petr. *Výzkumné metody. Metody a techniky výzkumu a jejich aplikace v absolventských pracích vyšších odborných škol*. Praha: Vyšší odborná škola sociálně právní, 2012. ISBN 978-80-905109–3-7
36. VOTAVA, Jiří. *Sociální pedagogika v prostředí školy: cíle, hodnoty, prevence*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Institut vzdělávání a poradenství, 2019. ISBN 978-80-213-2996-6.
37. Zákon č. 40/2009 Sb.: Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 11/2009, ISSN 1211-1244.
38. Zákon č. 108/2006 Sb.: Zákon o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37/2006, ISSN 1211-1244.

8 SEZNAM PŘÍLOH

8.1 Příloha 1 – Dotazník

Vážení respondenti,

jsem studentem 3. ročníku Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a studuji zde na Zdravotně-sociální fakultě studijní program Sociální politika a sociální práce. Vyplněním tohoto krátkého dotazníku mi pomůžete s vypracováním mé bakalářské práce na téma „**Rizikové chování žáků druhého stupně Základní školy Hluboká nad Vltavou**“. Z názvu vyplývá, že bych bez Vaší pomoci práci nemohl vypracovat. Dotazník Vám zabere několik málo minut a je anonymní, proto budu prosím upřímní. U každé otázky je možná pouze jedna odpověď. Dotazník u některých otázek umožňuje kromě nabídnutých variant odpovědí i jejich doplnění.

Děkuji Vám za spolupráci, čas a ochotu.

Pavel Lacika

Otázka č.:

1) Vaše pohlaví:

- a) muž
- b) žena

2) Třídní stupeň:

- a) 6. třída
- b) 9. třída

3) Zkoušel(a) si pít alkohol?

- a) ano
- b) ne

4) Pokud si odpověděl(a) v otázce č. 3 *ano*, v kolika letech to bylo po prvé?

(Pokud si odpověděl(a) v otázce č. 3 ne, tuto otázku přeskoč):

- a) 6–9 let
- b) 10–13 let
- c) 14 a více
- d) nepamatuji si

5) Kdo ti nabídl po prvé alkohol?

- a) rodiče
- b) prarodiče
- c) sourozenec
- d) ostatní příbuzní
- e) kamarádi
- f) alkohol sis obstaral(a) sám/sama
- g) jiná možnost (uved'):

6) Alkohol piješ:

- a) pravidelně
- b) příležitostně
- c) nepiji

7) Zkoušel(a) si kouřit cigaretu?

- a) ano
- b) ne

8) Pokud si odpověděl(a) v otázce č. 3 *ano*, v kolika letech to bylo po prvé?

(Pokud si odpověděl(a) v otázce č. 3 ne, tuto otázku přeskoč):

- a) 6–9 let
- b) 10–13 let
- c) 14 a více
- d) nepamatuji si

9) Kdo ti nabídl první cigaretu?

- a) rodiče
- b) prarodiče
- c) sourozenec
- d) ostatní příbuzní
- e) kamarádi
- f) cigaretu jsem si obstaral(a) sám/sama
- g) jiná možnost (uved'):

10) Kouříš:

- a) pravidelně
- b) příležitostně
- c) nekouřím

11) Tví rodiče:

- a) kouří oba
- b) kouří matka/otec
- c) nekouří

12) Uved' tvůj vztah k energetickým nápojům (Redbull, ...):

- a) nezkoušel(a)
- b) pouze vyzkoušel(a)
- c) piji příležitostně
- d) piji několikrát týdně
- e) piji každodenně

13) Uved' dobu strávenou ve svém volném čase na PC/tabletu/mobilním telefonu:

- a) nemám počítač/tablet/mobil
- b) asi 1 hodinu týdně
- c) asi 1–2 hodiny denně
- d) více jak 2 hodiny denně

14) Zkoušel si nějakou drogu:

- a) ano
- b) ne

15) Pokud ano, uved', jakou drogu:

- 1) marihuana
- 2) extáze
- 3) metamfetamin (pervitin)
- 4) kokain
- 5) halucinogen
- 6) jiné (uved'):

16) Řešíte ve škole v rámci prevence negativní dopady v užívání návykových látek?

- a) ano jednou
- b) ano vícekrát
- c) ne

8.2 Příloha 2 – Informační souhlas

Informovaný souhlas

Vážená paní, vážený pane,

obracím se na Vás s prosbou o spolupráci. V současné době vypracovávám závěrečnou práci, v rámci, které provádím výzkum rizikového chování studentů základních škol a hodnocení preventivních aktivit. Cílem práce je zjistit rizikové faktory, jenž působí na studenty v důsledku užívání návykových látek, kterými jsou pro účely práce myšleny například cigarety, alkohol, konopí, amfetamin, energetické nápoje a také hodnocení prevence, která proti tomuto chování působí. Výzkum by byl proveden metodou online dotazníku, který je zcela anonymní a jeho vyplnění zabere 10 minut. Z účasti na tomto sociologickém výzkumu vyplývá, že studentům budou kladeny otázky ohledně jejich chování, prostředí, ve kterém se vyskytují, rodiny, lidech v jejich okolí a vztahu k návykovým látkám. Z tohoto důvodu bych Vás, zákonné zástupce studentů, chtěl požádat o souhlas s účastí na výzkumu. Výsledky výzkumu budou sloužit pouze jako podklad pro bakalářskou práci na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a screeningu k případnému zlepšení preventivního programu na dané škole.

Prohlášení:

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na výše uvedeném výzkumu. Student mne informoval o podstatě výzkumu a seznámil mne s postupy, které budou při výzkumu používány, stejně jako se skutečnostmi, které pro mne z účasti na výzkumu vyplývají, včetně případných výhod a rizik. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou anonymně zpracovány a použity pro účely vypracování závěrečné práce studenta.

Měl jsem možnost vše řádně, v klidu a v dostatečně poskytnutém čase zvážit. Měl jsem možnost se zeptat na vše pro mne podstatné a potřebné. Na tyto dotazy jsem dostal jasnou a srozumitelnou odpověď.

Prohlašuji, že beru na vědomí informace obsažené v tomto informovaném souhlasu a souhlasím se zpracováním svých údajů v rozsahu, způsobem a za účelem uvedeným v tomto informovaném souhlasu.

8.3 Seznam zkratek

PC – personal computer (osobní počítač)

Např. – například

ZŠ – základní škola

RVP – rámcový vzdělávací program